

Sociálne trhové hospodárstvo v globalizovanom svete

**Kongresový dokument
prijatý na riadnom kongrese Európskej ľudovej strany
v Bonne, 9.-10. decembra 2009**

"Chcem obstáť len vďaka vlastným silám, chcem sám niesť riziko života a byť zodpovedný za svoj osud. Od štátu očakávam iba to, aby mi vytvoril podmienky pre takýto život."

- Ludwig Erhard

"Zasadzujem sa za súkromnú iniciatívu, lebo som hlboko presvedčený o tom, že štátne plánované hospodárstvo je nielenže ekonomickým nezmyslom, ale je aj spoločensky škodlivé."

- Luigi Sturzo

I. Ideový vývin a pozadie

Sociálne trhové hospodárstvo je oveľa viac, ako len východisko nejakej ekonomickej koncepcie. Je vyjadrením morálnej filozofie spoločnosti s ľudskou tvárou, usilujúcej o dôstojnosť, blahobyť, sebaurčenie, podporu, slobodu a osobnú zodpovednosť pre všetkých svojich členov v súlade s Deklaráciou ľudských práv OSN z 10. decembra 1948.

Základy sociálneho trhového hospodárstva sa vyvinuli v prvej polovici 20. storočia, ako odpoveď na európsku skúsenosť s katastrofou krízy, totality a vojny. Sociálne trhové hospodárstvo, ako trhovú orientovanú a nesocialistickú koncepciu zaviedol po prvýkrát v Nemecku jeho prvý povojnový minister hospodárstva Ludwig Erhard, ako aj ordoliberali, akými bol napr. ekonóm Walter Eucken a i. Uvedený pojem však bol definovaný a upresňovaný už v 30-tych rokoch celou skupinou vedcov a politikov z Francúzska, Talianska, Švajčiarska, Spojeného Kráľovstva, štátov Beneluxu, Rakúska a iných krajín. K nim patrili Louis Rougier a Wilhelm Röpke z Institute Universitaire de Haute Etudes Internationales v Ženeve, Jaques Rueff z Centre International d'Etudes pour la Rénovation du Libéralisme a členovia Lippmanovho kolokvia v Paríži, ďalej prominentní členovia London School of Economics (LSE) ako Lionel Robbins, a tiež vedúci predstavitelia rakúskej školy ako Ludwig von Mises a Friedrich A. von Hayek. Aj prezident Talianskej republiky Luigi Einaudi, inšpirovaný zakladateľom talianskej ľudovej strany a politológom donom Luigim Sturzom, zavádzal politiku, ktorá sa v mene jednotného a úplného chápania pojmu slobody orientovala na začleňovanie liberálnych ekonomických princípov do rôznych sociálnych, politických a ekonomických aspektov života. To bolo východisko pre uskutočňovanie ideálov sebaurčenia a sebarealizácie a významným faktorom pre taliansky hospodársky zázrak v období po druhej svetovej vojne.

Otcovia zakladatelia sociálneho trhového hospodárstva vychádzali z toho, že kríza 20-tych a 30-tych rokov 20. storočia v Európe, vedúca ku katastrofe druhej svetovej vojny bola v prvom rade spôsobená úpadkom a napokon kolapsom slobodného, na konkurenčnom princípe spočívajúceho trhu. Príčinou bol najmä štát, ktorý sa ukázal byť prislabý na kontrolu monopolov a oligopolov, ale aj s tým súvisiaci nedostatok konkurencie. Zakladatelia boli presvedčení, že úpadok trhových princípov bol spôsobený štátnym intervencionizmom, protekcionizmom, kolektivistickým a centrálnym plánovaním, ako aj deštrukciou stabilného a voľného menového poriadku. Uvedené faktory prispeli nakoniec k rozpadu demokratického štátu v nepokojných rokoch Weimarskej republiky v Nemecku a k nástupu totalitného režimu Tretej ríše. Zakladatelia sociálneho trhového hospodárstva boli presvedčení, že obnovu a budovanie ich krajín, a rovnako ich politickú a ekonomickú budúcnosť nebude možné zabezpečiť štátnymi zásahmi ani štátnym riadením v komunistickom zmysle slova, ale ani vtedy, ak štát zostane bezmocný voči súkromným ekonomickým záujmom. Bolo im jasné, že socialistické plánovanie by zničilo legitímnu snahu ľudí o šťastie, slobodu rozhodovania a právo na sebaurčenie. Na druhej strane však nepodceňovali ani dôsledky slabého štátu, neschopného zabezpečiť pravidlá slobodnej súťaže a udržať vládu zákona a sociálnej spravodlivosti.

Sociálne trhové hospodárstvo sa neobmedzuje na niekoľko ekonomických pravidiel. Je programovo normatívnym systémom, spočívajúcim na silných hodnotách. Zakladatelia sociálneho trhového hospodárstva mali predstavu systému, v ktorom nebude hospodársky rast v rozpore so sociálnou udržateľnosťou, ale kde budú spolu zabezpečovať trvalý a pozitívny rozvoj pre spoločnosť ako celok. Sociálne trhové hospodárstvo malo spojiť a zosúladiť hodnotu slobody jednotlivca s hodnotou solidarity a subsidiarity. Sociálne trhové hospodárstvo je koncepcia, ktorá spája efektívnosť trhu s rovnosťou šancí. Tak sa stáva alternatívou klasického liberalizmu, kladúceho dôraz na efektívnosť bez sociálnej kompenzácie, a tiež socializmu, ktorý sa zakladá na sociálnej kompenzácii bez efektívnosti. Sociálne trhové hospodárstvo je v našej politickej rodine hlboko zakorenené. Jeho nanajvýš konkrétnym prejavom sa stala kresťanská demokracia povojnovej Európy, je však aj základnou ideou všetkých európskych stredových strán. Neskoršie pokusy socialistov o podkopanie tejto historickej pravdy a privlastnenie si sociálneho trhového hospodárstva je preto treba jednoznačne odmietnuť. Na príklade Poľska vidíme, že sa kresťanský orientovaní zamestnanci a ich zástupcovia hlásia k slobode a demokracii a stavajú sa proti potlačovaniu slobodnej vôle a slobode myslenia.

Piliere sociálneho trhového hospodárstva a úloha štátu

Tvorcovia sociálneho trhového hospodárstva zistili, že iba primerané rámcové podmienky, ktoré musí stanoviť štát (t.j. verejný sektor na všetkých úrovniach riadenia), dokážu zabezpečiť rovnováhu medzi silnými partikulárnymi záujmami a štátnymi orgánmi, a tak chrániť aj ústavou garantovanú slobodnú súťaž na trhu.. Slobodná súťaž na trhu musí byť vybudovaná na princípoch ako súkromné vlastníctvo, zmluvná voľnosť, voľná tvorba cien, voľný obchod, predvídateľnosť ekonomicko-politického konania, právny štát, osobné ručenie a cenová stabilita a môže fungovať vďaka politickým opatreniam, zameraným na udržanie stabilnej meny, zdravých štátnych financií, ekologickej prijateľnosti a otvorených trhov. Keďže účastníci trhu konajú iracionálne resp. majú svoje ohraničené ciele v dosahovaní krátkodobého zisku, môžu deformovať a ohrozovať trh (jav, ktorý sa silno prejavuje práve v súčasnej hospodárskej kríze). Štát musí preto vytvoriť vhodné rámcové podmienky - antidiskriminačné predpisy, pravidlá férovej súťaže a opatrenia proti vytváraniu nadmerných rizík. Tieto podmienky však nesmú deformovať trhové hospodárstvo ako celok. Inými slovami, štát musí garantovať hospodársky poriadok, avšak bez priameho zasahovania do hospodárskeho diania. Konkurencia a kooperácia medzi slobodnými podnikmi a spotrebiteľmi v systéme voľnej tvorby cien je jedinečným dynamickým procesom, ktorý vie absorbovať oveľa viac centralizovaných a spontánných poznatkov, ako akékoľvek centrálné plánovanie uskutočňované silnou politickou vládou. Podnikateľská iniciatíva sa tak stáva mohutným nástrojom rastu bohatstva všetkých národov a blahobytu pre všetkých.

K dosiahnutiu tohto cieľa nemusí byť štát všadeprítomný, ale musí stanoviť pravidlá a byť jednoduchší. Ako to vyjadril nemecký filozof Immanuel Kant, škótsky filozof Davide Hume a v súčasnosti aj rakúsky ekonóm a nositeľ Nobelovej ceny Friedrich A. von Hayek a francúzsky ekonomický expert Claude-Frédéric Bastiat: štát musí vytvoriť a presadiť "univerzálne pravidlá pre mravne správne konanie".

Tak vzniká syntéza hospodárskeho a sociálneho poriadku, v ktorom sa spája pojem "osobnej slobody" a "slobodnej súťaže na trhu" s pojmami "rovnosť šancí" a "sociálne práva". Ide o pojmy, ktoré je možné skĺbiť i napriek prevládajúcej opačnej mienke. Bezpochyby je už dávno známe, že keď sloboda a súťaž nemôžu klásť isté medze tak súkromnej ako aj štátnej moci, potom nemožno nájsť odpovede na riešenie sociálnych problémov.

Uvedená syntéza zaručuje rovné šance pre všetkých a umožňuje slobodné rozvíjanie talentu každého jednotlivca. Stanovením *pravidiel hry* zabezpečuje štát nielen slobodnú súťaž a slobodné hospodárstvo, tvorbu blahobytu a sociálny zmier, ale garantuje aj základné princípy, ako subsidiarita a solidarita s tými, ktorí si sami nevedia pomôcť. Solidarita znamená podporu pre najslabšie články spoločenstva, tak prostredníctvom občianskej spoločnosti, ako aj štátnych ustanovizní, zatiaľ čo subsidiarita sa chápe ako zodpovednosť každého jednotlivca postarať sa sám o seba. Vyššia inštancia spoločnosti má pritom povinnosť zasiahnuť vždy, keď jednotlivec nie je toho schopný a spoločenská inštancia je lepšie vybavená na to, aby jestvujúci problém vyriešila. To platí pre jednotlivcov ako aj inštitúcie a spoločenstvá. Subsidiarita je v tomto zmysle zásadným princípom všetkých úrovní spoločnosti a verejného života. Európska integrácia znamená vlastne vytvorenie regiónu, v ktorom sú subsidiarita, solidarita, sociálna rovnosť a pluralizmus základom otvoreného, na súťaži spočívajúceho dynamického procesu pri hľadaní nových a lepších riešení.

Na tomto pozadí je dôležité vyzdvihnúť ekonomickú a sociálnu hodnotu neziskového sektora a dobrovoľníctva v Európe, ktoré ponúkajú hodnotné pracovné príležitosti a zároveň veľkou mierou prispievajú k dobru spoločnosti.

Najslabší členovia našej spoločnosti si zaslúžia solidaritu a priamu podporu od štátu, pokiaľ si nevedia zabezpečiť živobytie sami. Treba sa vyhýbať štátnym zásahom, ktoré skresľujú ceny, ako napr. dotáciám a výnimkám a uprednostniť priamu sociálnu podporu tým, ktorí si nevedia zaistiť prostriedky na živobytie. Z tohto dôvodu musíme zachovať časovo obmedzenú štátnu podporu pre tých, ktorí nie sú schopní sa opäť zaradiť na pracovnom trhu. Táto politika však musí byť v súlade so základnými princípmi osobnej zodpovednosti v trhovom systéme, opierajúcom sa o súťaž, aby napokon nedošlo k narušeniu toho podstatného, čo umožňuje vytvárať „blahobyť pre všetkých“.

Budovatelia sociálneho trhového hospodárstva, ktorí sa cítili byť viazaní princípmi osvietenstva a kresťanského chápania osobnej zodpovednosti, solidarity a subsidiarity boli toho názoru, že štát sa nesmie stať „kolektivistickým spoločenským plánovačom“ ľudského života, ale naopak, musí poskytnúť každému človeku slobodu, spočívajúcu v pocite zodpovednosti za vlastný život. V tomto zmysle je potrebné podporiť decentralizáciu štátu a prenos moci, zodpovednosti a primeraných prostriedkov na lokálne a regionálne ustanovizne, a tak, v protiklade so socialistickým a komunistickým modelom posilniť človeka. Uznávame, že pre členské štáty je v kontexte globalizácie, hospodárskej krízy a rastúcich rozdielov v Európskej únii ťažšie, klásť dôraz na silné partnerstvo s obcami a regionálnymi územnými celkami, v ktorých ide celkom bezprostredne o blaho občanov. Sociálne trhové hospodárstvo, zakotvené v demokratickom ústavnom štáte

je však spoločenským systémom, ktorý je tiež v hlbokom súlade s kresťanským ponímaním človeka ako "totus unus" (celkom zajedno, spojený) so sociálnym poriadkom a prírodou¹. Účelom hospodárstva je slúžiť človeku.

Svojím tvrdením, že "trh je vo svojej podstate sociálny, lebo je jedinou silou, umožňujúcou uspokojiť potreby všetkých občanov", vyzdvihli autori sociálneho trhového hospodárstva aj sociálnu a prerozdeleniu schopnosť slobodnej trhovej ekonomiky, ktorá sa riadi zásadami voľnej súťaže, právneho štátu, menovej a daňovej stability, ochrany životného prostredia a hospodárskeho rastu. Uvedená schopnosť je východiskom systému spoločenského rozdeľovania. Podľa zakladateľov sociálneho trhového hospodárstva dokáže iba slobodný trh prerozdeliť "čo najviac hospodárskeho zisku a sociálnu spravodlivosť všetkým".

Konečný cieľ bol a stále je vytvoriť predpoklady pre "dobrý život" pre všetkých. V tomto zmysle je účasť ľudí na hospodárskom pokroku a rozdelení zisku ústrednou prioritou sociálneho trhového hospodárstva, vyžadujúceho aj silných sociálnych partnerov.

Tento model predznamenal v konečnom dôsledku nielen cestu pre úspešnú obnovu Nemecka po druhej svetovej vojne - tzv. hospodársky zázrak, ale stal sa aj základom nášho dnešného ekonomického blahobytu a politickej a sociálnej stability v Európskej únii vôbec. Od Rímskych zmlúv r. 1957 boli v Európskej únii prijaté a zavedené viaceré zásady sociálneho trhového hospodárstva, ako spoločný trh a voľný medzinárodný obchod, zákony o súťaži a protimonopolné zákony. Lisabonská zmluva bude v tejto súvislosti po vstupe do platnosti postulovať, že EÚ má spočívať na "sociálnom trhovom hospodárstve so silným dôrazom na súťaž" (čl. 3.3). Prijatím tejto zmluvy preukázala EÚ jednoznačne svoje spoločensko-politické zaniehanie za sociálne trhové hospodárstvo, ktoré je "spoločenským modelom pre Európu, o ktorý sa hodno usilovať". Keď príde k rozšíreniu politických funkcií Európskej únie v rôznych oblastiach v dôsledku očakávaného prijatia Lisabonskej zmluvy, dokáže Únia uplatňovať sociálnu trhovú ekonomiku lepšie, ako jednotlivé národné štáty samostatne.

1 Podľa slov Wilhelma Roepkeho je "meradlom hospodárstva človek a meradlom človeka jeho vzťah k Bohu". Pozri aj encykliky *Rerum Novarum* pápeža Leva XII (19. storočie), *Quadragesimo Anno* pápeža Pia XI. (1931), *Centesimus Annus* pápeža Jána Pavla II. (1991) a *Caritas in veritate* pápeža Benedikta XVI (2009).

II. Sociálne trhové hospodárstvo a výzva globalizácie

Európsky model sociálneho trhového hospodárstva zabezpečil v posledných 60-ich rokoch v západnej Európe a mnohých ďalších krajinách sveta vysokú úroveň blahobytu, veľký rast a silnú sociálnu súdržnosť. Západný svet a najmä Európska únia tak boli dlhú dobu považované za úspešný model. Globalizácia a celosvetový úspech trhového hospodárstva boli všade na svete motorom ekonomického rastu. Avšak súčasná finančná a hospodárska kríza jednoznačne a bolestne ukázala, že globalizované trhy potrebujú jasné a lepšie pravidlá a efektívne kontrolné systémy, postavené na etických princípoch. To platí najmä pre finančné trhy, nakoľko práve tie zabezpečujú fungovanie našich ekonomík. Ako ukázala najnovšia kríza, spôsobujú zle fungujúce finančné trhy obrovské problémy pre naše národné hospodárstva ako celok.

Napredovanie a posilnenie základov sociálneho trhového hospodárstva v globálnej ekonomike, ktorá je stále viac medzinárodná a previazaná, sa preto musí stať našou najvyššou prioritou. Rozvinuté krajiny a rozvojové štáty môžu ťažiť z výhod globalizácie ale zároveň musia niesť svoj diel zodpovednosti za zvládnutie globálnych výziev, s ktorými sú všetci konfrontovaní. Zásady sociálneho trhového hospodárstva môžu prispieť k zvládnutiu týchto výziev. Je to najmä proces globalizácie, ktorý poukázal na nevyhnutnosť štrukturálnej obnovy našich národných ekonomík za účelom zvýšenia konkurencieschopnosti, inovácie, produktivity, udržateľnosti a inklúzie, vedúcich k sociálnej spravodlivosti a súdržnosti v Európskej únii. To je aj podmienka pre vytvorenie pracovných miest pre našich občanov a udržanie sociálnej súdržnosti.

Rovnako treba zdôrazniť potrebu rozumnejšieho a efektívnejšieho spravovania verejných statkov. To tiež znamená brať oveľa viac do úvahy profesné schopnosti a manažérske kvality zamestnancov a radiaciach pracovníkov a orientovať sa výlučne na vysokú kvalitu práce predovšetkým u tých, čo pracujú vo verejnom sektore. "Faktor hospodárnosti a výkonnosti" musí byť vo verejnej správe hlavným kritériom nášho hodnotenia.

Ďalej je potrebné zohľadniť témy súvisiace s demografickým vývojom v Európe, so starnutím obyvateľstva, s prisťahovalectvom, s energetickou situáciou, s ochranou životného prostredia v spojitosti s globálnymi klimatickými zmenami a s modelmi spotreby a výroby, ako aj otázky udržateľnosti našich dnešných dôchodkových a sociálnych systémov, keďže ide o dlhodobé výzvy pre Európu. Nový medzinárodný rozmer Európy a veľmi intenzívne žijúca vedomostná spoločnosť vyžadujú veľkú akcieschopnosť, ako to hovorí aj Lisabonská agenda. To si vyžaduje sústrediť viac síl na nové výzvy, stojace pred našimi systémami vzdelávania a podporiť rozvoj otvorenej a slobodnej vzdelávacej sústavy, v ktorej má jednotlivec a rodina možnosť voľby podľa svojich osobných predstáv. Slobodný systém vzdelávania je efektívnejší a konkurencieschopnejší, lepšie vyhovuje potrebám ľudí a trhu, lebo je pružnejší a dokáže rýchlejšie reagovať na hospodárske a sociálne zmeny, ktoré si vyžadujú neustále obnovovať profesnú kvalifikáciu v rýchlo sa meniacom prostredí a lepšie sa mu prispôbovať. Výchova a vzdelávanie predstavujú však celostný koncept: S človekom preto neslobodno narábať jednoducho ako s ekonomickou premennou, ale hľadiť naňho v jeho celistvosti, ako na "totus unus", aby sme rešpektovali jemu vlastnú dôstojnosť.

Politika prerozdelenia v mnohých členských štátoch EÚ neponúka dostatok stimulov pre nezamestnaných, aby sa vrátili do pracovného procesu. Niektoré zo *sociálnych* politík sa ukazujú ako fakticky *antisociálne*, pretože človeku berú odvahu, aby sa postaral sám o seba a nechávajú ho na okraji spoločnosti. Pozornosť je skôr potrebné sústrediť na politiku, podporujúcu zodpovednosť každého jednotlivca, vyzdvihujúcu morálnu povinnosť jednotlivca voči svojim blízkym a voči spoločnosti. Ľuďom, ktorí stratili schopnosť zamestnať sa alebo sú znevýhodnení, treba však pomôcť. Chudobných a slabých nesmieme nikdy vylúčiť zo spoločnosti a musíme sa viac usilovať o zlepšenie ich životných podmienok.

Zásada solidarity sa dá uplatniť aj vo vzťahoch medzi členskými štátmi EÚ pri zavádzaní politík EÚ. Želáme si účinnejšiu a dynamickjšiu integráciu s krajinami strednej a východnej Európy, ako aj energetickejšie zasadzovanie sa za ich zblížovanie. Len tak totiž dokážeme vybudovať spravodlivejšiu spoločnosť a zlepšiť sociálnu kohéziu v rámci EÚ.

Štyri hlavné piliere, na ktorých spočíva sociálne trhové hospodárstvo, sa teda dajú zhrnúť takto:

- Individuálna sloboda, osobná zodpovednosť a autonómia súkromnej osoby voči štátu a voči mocným záujmovým skupinám, ukotvené v silnej občianskej spoločnosti.
- Slobodné trhy, t.zn. fungujúca konkurencia, výrobné prostriedky v súkromnom vlastníctve, voľná tvorba cien, zmluvná voľnosť, osobné ručenie, ochrana pred monopolmi a pred zneužívaním moci, voľný medzinárodný obchod a menová stabilita. Trh je slobodný iba vtedy, ak má vhodné a jednoznačné spoločné pravidlá, ktoré zabezpečujú aj právnu istotu.

- Solidarita a subsidiarita, ktorých cieľom je rešpektovanie ľudskej dôstojnosti a zachovanie sociálneho zmiern prostredníctvom politik, kompatibilných s fungujúcim trhom, ako aj so zásadami reciprocity a udržateľnosti.
- Úcta k stvorenému svetu, ktorý musíme zachovať pre budúce generácie, ako spoločné dedičstvo, majúce zásadný význam pre harmonický rozvoj každého človeka, ktorý sa narodí.

Sociálne trhové hospodárstvo - naša cesta z krízy

Dnes je nadovšetko jasné, že medzinárodné finančné trhy potrebujú na celom svete spoločné pravidlá, aby mohli fungovať udržateľným spôsobom. Potrebujeme globálny referenčný systém, ktorý dokáže držať krok s inováciami finančných trhov. Jedine globálny prístup môže ponúknuť riešenia na globálne problémy. Európska ľudová strana je za prehĺbenie spolupráce na európskej úrovni a za posilnenie multilaterálnych inštitúcií. Prvým krokom k novým pravidlám v medzinárodnom meradle boli spoločne dohodnuté európske a medzinárodné opatrenia na stabilizáciu finančných trhov. Teraz sa musíme dohodnúť na nových medzinárodných pravidlách na báze sociálneho trhového hospodárstva, v ktorých bude obsiahnuté dodržiavanie etických a morálnych zásad.

Najnovšia finančná kríza ukázala, že mnohé obavy v súvislosti s neregulovanými globálnymi finančnými trhami boli oprávnené. Enormné dopady globalizácie spôsobili, že sa teraz mnohí pozerajú skepticky na trhové hospodárstvo a dokonca pochybujú o vhodnosti jeho zavádzania v rozvojových krajinách. Napriek všetkým ťažkostiam a nedoriešeným otázkam regulácie je EPP presvedčená, že sily trhu dokážu zabezpečiť bezprecedentný rozvoj, prosperitu a blahobyt na celom svete. Schopnosť trhového hospodárstva vytvárať prosperitu a šíriť slobodu nemá doposiaľ obdobu. Dnešná kríza je však pre nás upozornením, že bez dobre fungujúcich inštitúcií a primeraných rámcových podmienok sa trh môže vymknúť kontrole. Tomu musíme zabrániť, lebo, podľa EPP, trh nie je samoučelný, ale má slúžiť občanom. Naším cieľom je zabezpečiť "prosperitu pre všetkých".

Kríza na globálnych finančných trhoch poukázala na všeobecný nedostatok regulácie a najmä na nedostatok primeraných kontrolných opatrení. To, čo dnes prežívame, nie je zánik kapitalizmu - ako vravia mnohí kritici zo socialistického tábora - ale výsledok zlyhania dozoru a regulácie vo finančnom sektore v Európe a v Spojených štátoch. V podstate možno povedať, že účastníci globálnych finančných trhov nekonali v súlade so sociálnym trhovým hospodárstvom, t.j. v súlade s ekonomickými a sociálnymi princípmi, na ktorých bola založená Európska ľudová strana. Neuplatňovali totiž primerané rámcové podmienky, nevyhnutné pre správne fungovanie finančných trhov. Keď sa vrátíme k predstave otcov - zakladateľov sociálneho trhového hospodárstva vidíme, že dnes viac ako kedykoľvek predtým platí axioma: "trh a súkromná iniciatíva v najväčšej možnej miere, štát len v takej miere, aká je nevyhnutná". V tomto zmysle je potrebné starostlivo zvážiť, aké má byť postavenie štátu voči súkromnému hospodárstvu, najmä vo finančnom svete, pričom musíme zohľadniť potreby spoločnosti, ktoré vyžadujú vyššiu ekonomickú efektívnosť, sociálnu súdržnosť a solidaritu.

Naším hlavným cieľom zostáva zabezpečenie dynamiky hospodárstva a sociálnej inklúzie, aby sme mohli zlepšiť vyhliadky v oblasti zamestnanosti v Európe a vytvoriť podmienky na oživenie svetovej ekonomiky. Politika sa musí sústrediť na zlepšenie rámcových podmienok, ktoré by uľahčili zakladanie a rozvoj podnikov, keďže práve malé a stredné podniky budú zohrávať významnú rolu pri riešení krízy. Budú však potrebné predovšetkým medzinárodne uznané pravidlá a rámcové normatívy, aby sme mohli prekonať súčasnú finančnú a hospodársku krízu a odolať volaniu po regionálnych a nadnárodných protekcionistických opatreniach.

Za hospodárstvo v službách občanov

Chceme dosiahnuť vysokú úroveň zamestnanosti a sociálnej súdržnosti a tieto ciele od nás vyžadujú väčšie úsilie. V ekonomike, v ktorej vládne silná konkurencia a orientácia na výkon je EPP zástancom väčšej flexibility pracovných trhov. Tú možno dosiahnuť odstránením zbytočných legislatívnych a byrokratických prekážok a vytvorením podmienok pre férovú súťaž v Európe a vo svete, a tiež podporou malých a stredných podnikov, ktoré sú nositeľmi inovácie a podnikateľskej aktivity. Práve malé a stredné podniky majú veľký potenciál tvoriť etické hodnoty, naštartovať dlhodobu udržateľné investície a vytvárať do budúcnosti nové pracovné miesta.

Okrem toho je EPP zástancom intenzívneho sociálneho dialógu, aby sa zachoval vyvážený sociálny zmiern. Existuje všeobecne rozšírená mylná predstava, podľa ktorej vyššia miera inklúzie nutne znamená nižšiu hospodársku efektívnosť (a tiež naopak). Sociálne trhové hospodárstvo ponúka riešenie sociálnej otázky, nakoľko zdôrazňuje na jednej strane sociálny zmiern a na druhej strane štát, ako sprostredkovateľa a

realizátora spravodlivých pravidiel a mravne správneho konania. EPP podporuje tieto myšlienky, zohľadňujúce zásadné a pozitívne zmeny, ktoré sa mohli uskutočniť vďaka znovu získanej slobode rozhodovania, a ktoré súvisia s rastom medzinárodného obchodu, s globalizáciou výrobných procesov a s novou dynamikou spôsobenou pádom komunizmu.

Pojem sociálneho trhového hospodárstva sa od počiatku spájal so zmyslom pre životné prostredie a zodpovednosť. Obnovené a globálne zamerané sociálne trhové hospodárstvo sa stane motorom dlhodobého udržateľného rastu a bude intenzívnejšie bojovať proti ničeniu životného prostredia a klimatickým zmenám. Takéto ciele si vyžadujú globálny prístup, orientovaný nielen na priemyselné štáty, ale aj na rozvojové a chudobné krajiny. Keď podporíme výskum a vývoj ekologických technológií a globálnu technickú spoluprácu, potom takéto ekologické sociálne trhové hospodárstvo naštartuje ekoinováciu a tvorbu zelených pracovných miest a prispeje tak ku globálnemu blahobytu všetkých ľudí. Aby sa však zabránilo deformácii trhu, potrebujeme rámcové normatívy platné na celom svete.

Európska ľudová strana (EPP), ako najväčšia celoeurópska strana podporuje opatrenia a reformy, ktorých uplatňovanie na príslušných úrovniach riadenia (lokálnej, regionálnej, národnej, európskej a medzinárodnej) prispeje k vytvoreniu nového modelu nášho sociálneho trhového hospodárstva, ktorý dokáže lepšie odolávať výzvam 21. storočia. Sme presvedčení, že sa to dá dosiahnuť bez toho, aby sme sa zriekli kľúčovej a základnej idey, ktorá spája slobodu trhu so sociálnou rovnováhou. EPP preto vyzýva členské štáty EÚ, aby začali uplatňovať nasledovné:

- 1) Zvýšiť úsilie o zabezpečenie stabilnej makroekonomickej a menovej politiky prostredníctvom nezávislých mechanizmov Európskej centrálnej banky, ktorá bojuje proti inflácii (aj formou inflačných bublín pri cenách nefinančných majetkov) a vykonáva dozor nad tokom peňazí. Najmä po zotavení sa zo súčasnej hospodárskej krízy je veľmi dôležité uplatňovať rozumnú daňovú politiku, ktorou je možné kontrolovať a znižovať štátny dlh. To je nielen predpoklad hospodárskeho rastu ale aj dôležitá súčasť sociálnej politiky v prospech tých, ktorí žijú z mesiaca na mesiac aj vďaka vlastným skromným úsporám, a nie vďaka štátnej podpore. Je to zároveň prejav úcty voči budúcim generáciám. Povedané Erhardovými slovami: „nízke dane a stabilná mena sú najlepšou sociálnou politikou“. Antiinflačná politika a rozumné rozpočtové pravidlá podporujú dlhodobý rast a zvyšujú šance pre zamestnanosť našej mládeže. Tak si štát môže plniť svoju úlohu „dobrého správcu záujmov budúcich generácií“. Okrem toho je antiinflačná politika najlepšou cestou, ako udržať hodnotu peňazí dôchodcov a sporiteľov. A napokon, ako ukázala finančná kríza, je nanajvýš potrebné stanoviť hranice zvyšovania verejného a súkromného zadĺženia.
- 2) Obnoviť globálny finančný systém tým, že budeme viac a efektívnejšie spolupracovať pri finančnej regulácii a dozore na európskej a globálnej úrovni. Pritom má byť naším cieľom upevnenie dôvery pri poskytovaní úverov a oživenie pôžičiek pre malé a stredné podniky (MSP) a pre reálnu ekonomiku, ako takú. Tak sa zlepšia podmienky ekonomického rastu a dôjde k tvorbe nových pracovných miest. Podporovať malé a stredné podniky aktívnym plnením cieľov stanovených v „Small Business Act“ – zákone o malých podnikoch a tým vyzdvihnúť význam malých a stredných podnikov, ako tvorcov pracovných miest v EÚ. Svojou veľkosťou a štruktúrou sú malé a stredné podniky potenciálne pružnejšie a dynamickejšie ako veľké spoločnosti. Zároveň sú však aj zraniteľnejšie a ťažšie získavajú kapitál a finančné zdroje. Musíme teda urobiť všetko preto, aby sme uľahčili fungovanie týchto podnikov (odstraňovanie administratívnych a zákonných obmedzení, vytváranie vhodnej legislatívy na ochranu záujmov MSP, zlepšenie prístupu k financovaniu, atď.).
- 3) Podporovať iniciatívy smerujúce k liberalizácii medzinárodného obchodu, k uzavretiu rokovaní v Dohe a k ochrane voľného pohybu tovarov, a tak pôsobiť proti reštriktívnym protekcionistickým politikám, ktoré ohrozujú ekonomický rast na európskej i národnej úrovni. Súčasne sa musíme rozhodnúť pre efektívnu ochranu ekologických a sociálnych štandardov, ktoré sú v niektorých krajinách mimo Európskej únie hrubo porušované. .
- 4) Nájsť cestu z krízy sa nám podarí predovšetkým tak, že zavedieme opatrenia na oživenie inovácií a podnikateľskej iniciatívy hlavne u mladých ľudí a budeme podporovať sociálnu zodpovednosť podnikov.
- 5) Na najvyššej riadiacej úrovni ekonomiky podporovať zdravé etické správanie, v ktorom vládne zmysel pre osobnú zodpovednosť a schopnosť vidieť viac, ako len vlastné osobné záujmy.
- 6) Využívať európske zdroje talentov, ktoré sú dnes ešte takmer neodkryté a len čiastočne využívané. V dnešnom globalizovanom svete sú talenty vzácnym nástrojom. Preto musíme viac investovať do výchovy a vzdelávania, a tak pripravovať koordinované a zmysluplné opatrenia zamerané na vybudovanie silnej, udržateľnej a ekologickej ekonomiky. Treba podporovať celoživotné vzdelávanie a vzdelávania jednotlivca, ktoré má využívať počas celého profesijného života. Takto získame vysokokvalifikované a flexibilné pracovné sily. V globálnom kontexte sa často opakuje, že rozhodujúcimi faktormi vyššieho príjmu sú ekonomický rast a lepšie vzdelanie. Európa si bude môcť

udržať svoj vysoký životný štandard iba vtedy, keď naše spoločnosti budú investovať do talentov a schopností svojich občanov. Tí by mali mať k dispozícii profesijné rekvalifikačné programy, aby sa mohli integrovať do meniacich sa hospodárskych odvetví. Rozhodujúcim faktorom pre budúcnosť našej spoločnosti je najmä skvalitnenie európskych vysokoškolských systémov a lepšie prepojenie medzi vzdelaním a pracovnými trhmi. Najnovšia finančná a hospodárska kríza ukazuje tiež, aký veľký význam má ekonomické vzdelávanie.

- 7) Pružnejší pracovný trh (pre zamestnávateľov a zamestnancov) vytvára viac pracovných miest a viac príležitostí pre všetkých. Pracovné trhy v Európe sa pričasto vnímajú ako spoločensko-politické jednotky, ktoré musia byť riadené zhora cez judikatúru alebo iné štátne zásahy bez ohľadu na to, že častý výskyt takýchto zásahov môže oslabiť kapitálovú silu a flexibilitu dotknutých podnikov. To môže viesť k ďalšiemu oslabeniu šancí podnikov presadiť sa v medzinárodnej súťaži a v konečnom dôsledku k ohrozeniu ďalších pracovných miest, čo má následne veľmi negatívny vplyv najmä na zamestnanosť mladých ľudí. Malým a stredným podnikom by v tomto kontexte pomohlo odstránenie prílišnej byrokracie. Členské štáty by mali skôr pripravovať stratégie na zvyšovanie flexibility zamestnancov a podnikov, a tak im pomôcť lepšie reagovať na meniace sa ekonomické podmienky a požiadavky. Pracovný trh musíme prispôbiť potrebám mladých ľudí a tých, ktorí dosiahli vek 55 rokov. Tieto skupiny sú ešte stále postihnuté vysokou mierou štrukturálnej nezamestnanosti. Členské krajiny by ďalej mali investovať aj do riešení, ktoré lepšie zosúladiu rodinný život a profesijnú dráhu ľudí.
- 8) Podporovať zvyšovanie počtu pracovných príležitostí väčšou mobilitou pracovných síl v rámci Európskej únie, ako aj aktívnou politikou v prospech ľudí s postihnutím a iných znevýhodnených sociálnych skupín. Za týmto účelom je nevyhnutné odstraňovať zákonne prekážky a zavádzať podporné opatrenia. Okrem toho musíme prijať účinné opatrenia na lepšie zosúladenie práce a súkromia, resp. rodinného života. Súčasne ostávajú zachované národné kompetencie v niektorých oblastiach (napr. sociálna starostlivosť) a právo každého členského štátu na vlastný model pracovného trhu.
- 9) Vylepšiť a modernizovať sociálne a dôchodkové systémy zavedením aktívnejších postupov a foriem sociálnej starostlivosti, ktoré by uľahčili návrat nezamestnaných na pracovný trh. Tým sa zjednoduší ich rýchly návrat a zaradenie do ekonomického a spoločenského procesu podľa ich schopností a potrieb. Je tiež potrebné objasniť koncepty sociálnej spravodlivosti, ako presuny fondov alebo cenové intervencie. Sociálne výdavky, súvisiace so zachovaním solidarity vo vnútri spoločnosti by mali rešpektovať trh a zohľadňovať princíp rovnakých šancí na osobný rozvoj. Preto je potrebné sústrediť sociálne výdavky na investície do školstva a zdravotníctva, na všeobecné zabezpečenie vstupu na trh práce a na osobné stimuly.
- 10) Chrániť medzigeneračnú solidaritu v jednotlivých členských štátoch zabezpečením udržateľných dôchodkových systémov pre súčasných a budúcich dôchodcov, a tak odpovedať na demografické výzvy. Podporovať tiež investície do súkromných dôchodkových systémov, ako dodatočného zdroja financovania. Podporovať systémy súkromného poistenia, ktoré si na slobodnom trhu pod nevyhnutným dohľadom štátu môžu vzájomne konkurovať na národnej, ako aj na európskej úrovni, a ktoré by mali byť pre Európanov podnetom k tomu, aby pracovali dlhšie.
- 11) Posilňovať ekologické povedomie a ochranu pred následkami ekologických škôd a klimatických zmien tým, že do definície hospodárskej politiky našich krajín zaradíme spoločný cieľ udržateľného rozvoja rešpektujúceho životné prostredie. V súlade s Erhadovým princípom „zachovať stvorený svet“ a ako jednoznačnú povinnosť voči budúcim generáciám sa musíme viac usilovať o udržateľnú spotrebu a výrobu, obmedziť znečisťovanie životného prostredia, znížiť závislosť od fosílnych palív v EÚ a redukovat' emisie CO₂ v súlade s rozhodnutiami Európskej rady. Súčasne však musíme brať do úvahy aj potreby našich dnešných ekonomických systémov. Chceme sa stať najefektívnejšou ekonomikou sveta z hľadiska emisií CO₂. Musíme preto podporovať inováciu v Európe a pomáhať malým a stredným podnikom, aby sa mohli viac sústrediť na realizáciu dobrých nápadov a myšlienok. Treba klásť dôraz na energetickú bezpečnosť a efektívnosť, výskum, vývoj a inováciu. Cieľom je vývoj nových technológií, ktoré si môžu navzájom konkurovať v záujme ochrany životného prostredia, a to práve teraz, keď vznikajú nové firmy a pracovné príležitosti v oblasti zelenej techniky a zelenej energie. Iba ak viac podporíme udržateľný rast, dokážeme zachovať efektívnosť spoločnosti a ekonomiky našich krajín pre budúcnosť. V tomto kontexte by mali byť prioritou štátu investície do výskumu a vývoja, ktoré sú zdrojom nových nápadov a technológií. Cieľom spoločnej poľnohospodárskej politiky má byť posilnenie potravinovej nezávislosti Európy.
- 12) Posilniť úlohu štátu ako organizátora komplexnej a zdravej súťaže vo všetkých oblastiach trhového hospodárstva. Plnením tejto úlohy odpovedá štát na požiadavku verejnosti po hospodárskej dynamike a sociálnej inklúzii.
- 13) Podporovať sektor MSP diverzifikáciou finančných služieb a zakladaním vývojových centier pre malé podniky.

Na záver môžeme vyjadriť naše presvedčenie, že toto obnovené sociálne trhové hospodárstvo môže byť ako otvorený systém značkou nášho hospodárskeho a sociálneho úspechu v Európe a na celom svete. Dnes sa musíme usilovať o efektívnejšie ekonomické štruktúry a posilniť naše finančné systémy pomocou rámcových noratív a primeraných kontrolných opatrení. Naše súčasné hospodárske a sociálne štruktúry musíme revidovať prostredníctvom inovačných procesov a začlenením našich európskych národných ekonomík do väčšieho medzinárodného kontextu. Inovatívnosť a podnikateľský duch sú potrebné na to, aby boli naše štruktúry viac otvorené a pripravené na sociálnu mobilitu, dynamiku ekonomických procesov a sociálnu inklúziu. Investície do vzdelávania sú tou najlepšou sociálnou politikou, ktorá občanom umožní lepšie sa postarať o seba a o svoje rodiny a vyťažiť maximum z možností, ktoré im poskytuje sociálne trhové hospodárstvo. Iba ak budeme uplatňovať takúto politiku, dokážeme si udržať vedúcu pozíciu na medzinárodnej scéne, na našej ceste ekonomického rastu a blahobytu pre všetkých.